

Er urbane beslutninger en trussel mot kysten?

Av

Torbjørn Trondsen

Norges fiskerihøgskole

Nyvågar, Kabelvåg, 7.4.2005

Beslutninger og makt

- Makt over fiskeri- og kystutvikling
 - Kontroll over knappe etterspurte ressurser
 - Fiskerettigheter og kvoter
 - Kapital
 - Omsetning, markedsføring & distribusjon
 - Kompetanse- og satsingsvilje langs verdikjeden fra fangst til forbruker

Etterspørselen endrer innhold

- Etterspørselen etter sjømat bare øker
 - Helseopptatthet
 - Fra tradisjonell til moderne kosthold
 - De mest kjøpekraftige og utdannede fører an
 - Er villig til å betale for bedre kvalitet & service
 - ❖ Velsmakende produkter som er enkle å tilberede, levert når behovet er tilstede av hyggelige og leverandører.
 - Globalisering øker handelen
 - Åpner for flere spesialiserte markedsnisjer
 - Økonomisk vekst i Kina og andre nye økonomier øker etter den samlede sjømatetterspørselen
- Merverdier i bedre markedstilpasning

Knapphet på fisk

- Tradisjonelle fiskearter fullt utnyttet globalt
- Vekstmuligheter
 - Bedre utnyttelse av råvarene
 - Utkast, hode, mager, rygger
 - Utnyttelse av mer marginale arter
 - Kolmule i fjordene, sjøpølse, skjell, etc
 - Oppgradering fra fôr til menneskemat
 - Eks kolmule, lodde
 - Fiskearter lengre ned i næringskjeden
 - Krill, rauåte etc.
 - Fiskeoppdrett/semioppdrett
 - Nye næringskombinasjoner med turisme etc.

Fiskens formuesverdi øker

- Ressursknapphet øker formuesverdien av fisken
 - Årlig fangst ca 1 mill tonn torskeekvivalenter
 - Trålerkvoter prises til 40-60 kr per kilo
 - "Trålkvoteverdi" all norsk fangst: 60 milliarder kr
- Islandske kvotepriser
 - Auksjonspris 120 kroner per kilo
 - "Islandsk verdi" av norske kvoter: 120 milliarder kr
- Muligheter for store gevinster for de som har fått kvoterettigheter gratis eller kjøpt billig
- Kontroll med fiskeressurser gir makt

Konsekvenser for Nord Norske av maktfordelingen

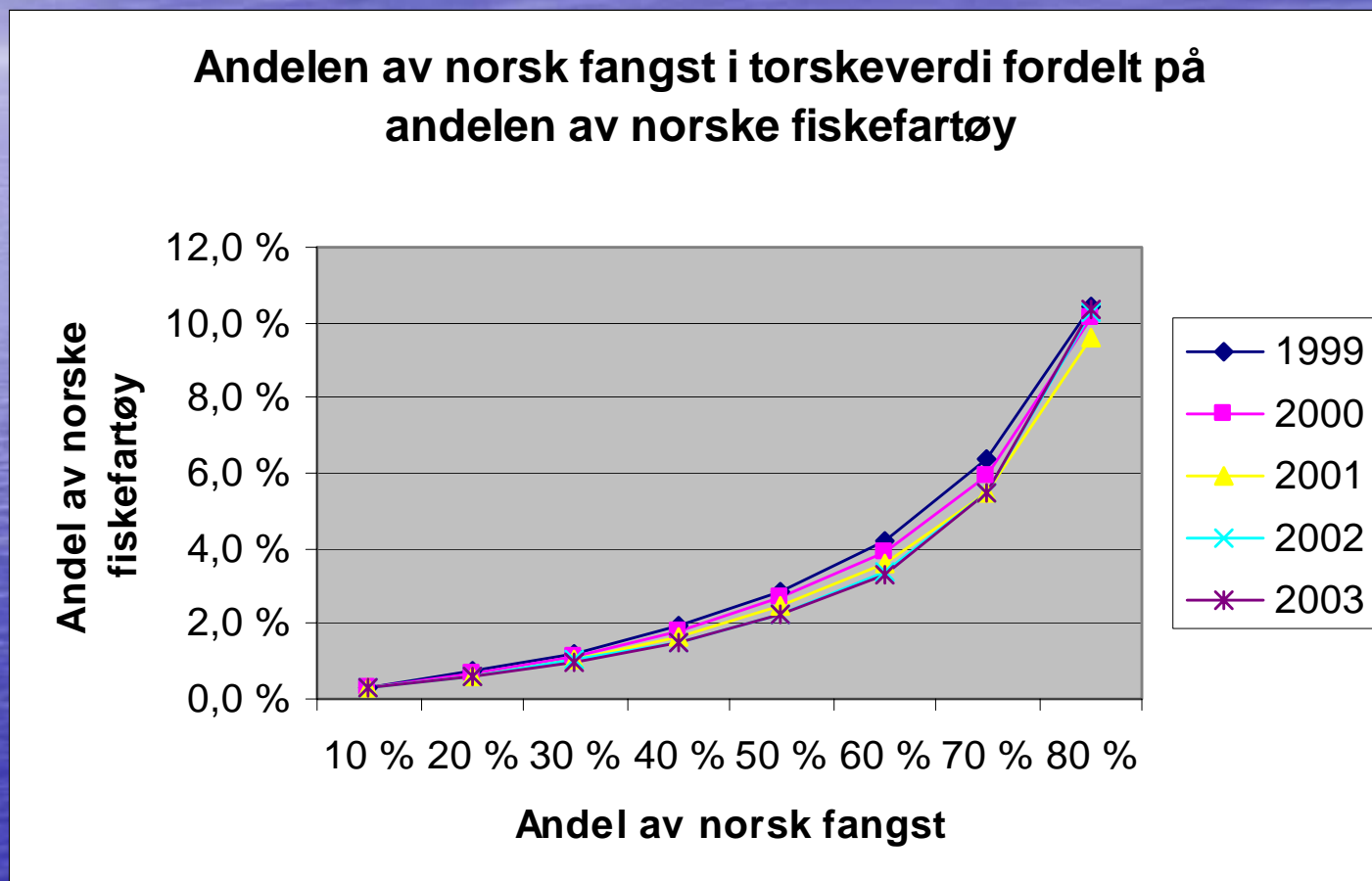
- Landinger i Nord Norge 1989-03 sammenlignet med 1968-1988
 - - 8% for hvitfisk
 - - 10% for pelagisk fisk
- Situasjon fangst utenfor Nord Norge 1999-03
 - Gjennomsnittlig årlig angst: 1 mill kg torskveekvivalenter
 - Andel fisket utenfor Nord Norge : 66%
 - Nord Norske fartøyers fangstandel utenfor Nord Norge: 61%
 - Sørnorske fartøyer fisker 39% i Nord Norge
 - Landinger i Nord Norge: 71%
 - 29% landes utenfor landsdelen

Konsekvenser

- Finnmark taper etter 1989
 - Landingsandelen av norske landinger
 - Hvitfisk redusert fra 26% til 17%
 - Pelagisk redusert fra 24% til 14%
 - Årsaker
 - Adgangsreguleringer i kystfisket
 - Fangstregulering premierer fiske tidlig på vinteren
 - Trålerne fryser om bord og bryter leveringsforpliktelser

Konsentrasjonsgraden øker:

10% (800 av 7800) av fartøyene fisker 80% av fangstene

Samme trend som på Island

- Økende grad av sentralisering
 - Konsentrasjon i Reykjavik og Akureyri
 - Påskyndet prosessen med avfolkning av bygder

Konsekvenser

- Formuen blir ikke større om det stykkes ut og konsentreres på noen få aktører på få steder
- Monopolrettigheter motvirker innovasjon
 - Kvotemonopolister like konservative som andre monopolister
 - Spredning av rettighetene på mange forskjellige typer enheter og god nyrekruttering er innovasjonsfremmende

Hvor kontrolleres ressursformuen?

- På den politiske eller på markedsarenaen?
 - Hvem kontrollerer politikken?
 - Hvem kontrollerer markedet?
- Hvem får mest ut av hvert råvarekilo?
 - Er det de samme som kontrollerer politikken eller markedet?
 - Makten øker med kontroll over både marked og politikk
 - Eksempelet Røkke

Hvordan forvalte ressursformuen?

- Viktige problemstillinger
 - Fisker vs. kvoteeierinteresser
 - Kystsamfunn vs. kapitalinteresser
 - Eksklusive rettigheter vs. konkurranse
 - Et mangfoldig kystfiske vs. Industrielt fiske
- Hvem skal bestemme?
 - Organisasjoner
 - Staten
 - Fylker og kommuner

Har beslutningssted betydning for kystutvikling?

- Kystflåten= lokal makt uten store kapitalkrav
 - Mange bein å stå på
 - Fiskearter, fiskekvaliteter, produkter, markedsnisjer, sesonger
 - Konkurransefortrinn
 - Ferske markedsriktige råvarer
 - Fleksibilitet og omstillingsevne under varierende drifts- og markedsforhold
 - Desentraliserte raske beslutninger
 - Konkurransesbarrierer
 - Omsetningsform? Auksjon?
 - Sortering og spesialisering etter markedsønsker?
 - Kvoteorganisering? Fangstlag, leie etc.?
 - Salgslagene kan spille en nøkkelrolle

Har beslutningssted betydning for kystutvikling?

- Industrielt fiske= ekstern makt med økende kapitalkrav
 - Spesialiserte og standardiserte produkter
 - Konkurransefortrinn
 - Stordrift og kostnadseffektivitet
 - Sentraliserte beslutninger
 - Konkurransesbarriere
 - Omstillingsevnen på produkt- og markedssiden?
 - Lite fleksibilitet?
 - Engang frysing, alltid frysing?
 - Nye aktører kan endre spillet
 - Eks Røkkes omlegging til ferskfisk

Strategiske utfordringer

- Kystens fortrinn er i ferske råvarer
 - For fersk fisk, fersktørret, fersk frosset, fersk saltet
 - Fersk merkevarebygging
- Råvarebasis
 - Kombinasjon av
 - Kystflåte, markedstilpassede kvoter og omsetningsformer, oppdrett/semioppdrett
 - Kystnært trålfiske og fersk foredling av fisk
- Beslutninger nær regionale verdikjeder en fordel for fleksibilitet og markedstilpassning

Er urbane beslutninger en trussel mot kysten?

- Både ja og nei
- Strategiene er viktigere
- Utfordringen er kopling av
 - De riktige markedsstrategiene
 - Personer med drive & verdikjedekunnskap & kapital
 - Regionale bindinger av kvoter
 - Ressursselskaper som leier ut kvoter
 - Offentlige eie ala Hammerfest
 - Sterke statlige konsesjonskrav